

EDITORIAL

JIHOAFRICKÁ REPUBLIKA – BÍLÁ TVÁŘ ČERNÉHO KONTINENTU

(časová úvaha)

Český čtenář, posluchač, divák, pakli sám JAR nenavštívil, či spíše nenavštěvuje, spojuje si podvědomě tento stát a celou oblast s přírodními krásami, diamanty a zlatem, vysokou kriminalitou a exotikou. V obchodních řetězcích se stále častěji setkáváme s jihoafrickými víny a nověji i s ovocem. Jihoafrická republika je vnímána jako stát africký, s obyvatelstvem tomu odpovídajícím. Povědomí o tom, že význačná a významná část jihoafrického obyvatelstva je z etnického hlediska bělošská, je malé. Starší generace si uvědomuje, že Jihoafrická republika prošla dramatickými změnami, které vedly k odbourání systému odděleného vývoje ras (tzv. apartheid). Sportovní fanoušci si (snad) uvědomují, že například famózní oštěpař Železný trénoval tradičně v této části světa. Fotbalové mistrovství světa soustředilo zájem světového publika sportovního i obecnějšího na tuto zemi, a vuvuzela se stala dokonce i součástí odborářských demonstrací na Václavském náměstí. Co je však pro Jihoafrickou republiku tak zvláštní a výjimečné, co ji činí unikátem a neopakovatelným fenoménem, nejsou ani tak diamanty a zlato, nýbrž především přítomnost „bílého muže“. Ta se natolik vepsala a včlenila do této země, že současný prezident JAR Jacob Zuma zcela nedávno ve svém veřejném projevu označil bělošské Afrikance/Búry (Afrikaners/Boers) za skutečné Afričany. Cituji našeho emeritního velvyslance v JAR, pana dr. Jaroslava Sira, doslova: Jihoafrická republika, to je Afrika pro začátečníky. Co se skrývá za touto elegantní logickou zkratkou? Je Jižní Afrika i „tak trochu Evropa“...?

Kvapem se blíží akademický rok 2012/2013. A právě v letech 2012/2013 máme možnost vzpomínout následujících výročí, která mohou posloužit jako milníky pro každého, kdo by chtěl nahlédnout na staletou, usilovnou, mnohdy obětavou a prakticky stále konfliktní přítomnost bílého obyvatelstva na „černém“ kontinentu. Zamysleme se nad existencí a osudy těchto mužů a žen...

Před 360 lety

Dne 6. 4. 1652 skupina lodí Dromedarius, Reijger a Goede Hoop, vypravených Nizozemskou východoindickou společností, přistála pod Stolovou horou, v dnešním Kapském Městě. Vůdcem výpravy byl lékař **Jan van Riebeeck** (21. 4. 1619 – 18. 1. 1677). Následovaly lodě Waalvish a Oliphant. Tak začíná **historie trvalé přítomnosti původně evropského živlu na jihu Afriky**. Úkolem výpravy bylo vybudovat „dům na půli cesty“ mezi Holandskem a Holandskou východní Indií, dnešní Indonésií. Představme si, o jak rizikové aktivity tehdy šlo. Jen lodi Waalvish a Oliphant (velryba a slon) zaznamenaly během plavby celkem 130 pohřbů do moře...

Před 110 lety

Dne 26. 3. 1902 umírá sir **Cecil Rhodes** (nar. 5. 6. 1853). Rhodes, označovaný mnoha historiky a publicisty jako „The Founder“ – zakladatel, je znám spíše prostřednictvím téměř anekdotických citací, kupříkladu – Cape to Cairo – rozuměj britská říše se musí rozšířit od Kapského Města do Káhiry, nebo jeho slavná, zřejmě skutečně doložená poslední slova: so much to do, so little done – tak málo hotovo a tolik toho zbývá udělat. Vždy v bílých flanelových kalhotách, neformálně oblečen, a přece dvakrát premiérem Kapské kolonie, zakladatel diamantového světového „impéria“ firmy DeBeers, zakladatel Severní Rhodesie (dnešní Zambie) a Jižní Rhodesie (dnešní Zimbabwe), zakladatel Rhodesových stipendií (dnes Mandela Rhodes Scholarship) je v pravém smyslu **zakladatelem dnešní ekonomické síly Jihoafrické republiky**. Jeho vize o ekonomickém propojení dnešní Jihoafrické republiky, Botswany, Namibie, Zimbabwe, s přesahem do Zambie a Malawi, se nyní prakticky uskutečňuje v existenci organizace SADC.

Před 95 lety

Na přelomu let 1918 a 1919 se americký prezident Woodrow Wilson seznámil s poměrně krátkým, avšak nesmírně inspirativním pojednáním jihoafrického státníka, generála, politika a vědce. Tímto apoštolem porozumění mezi národy je **Jan Christian Smuts**. Studie se jmenuje „The League of Nations. A practical suggestion“ (London, 1918, Hodder and Stoughton, 71 p.). Smuts, **zakladatel holismu**, zde zcela v duchu svých názorů na důležitost celku, celistvosti a celosti navrhuje to, co se následně již v roce 1919 stalo pod Wilsonovou patronací skutkem. J. C. Smuts je jediným politikem, jehož podpis je pod mírovou smlouvou ukončující jak první, tak druhou světovou válku. Skutečnost, že **bílý Jihoafričan je autorem preambule jak Společnosti národů (League of Nations), tak Charty OSN**, zůstává prakticky neznámá.

Před 90 lety

Před 90 lety se narodil **Christiaan Barnard**, světoznámý kardiochirurg (8. 11. 1922 – 2. 9. 2001). Před 45 lety spolu se svým bratrem Mariusem Barnardem **transplantoval poprvé lidské srdce**. V nemocnici Groote Schuur v Kapském Městě je pietně uchováván operační sál, kde tato epochální operace proběhla, v nezměněné podobě, s vybavením, přístroji a zastavenými hodinami, které upomínají onu chvíli, kdy nové srdce pacienta (Louis Washkansky) začalo opět bít...

Před 61 lety

V roce 1951 je udělena **Nobelova cena za medicínu** jihoafrickému výzkumníkovi. Je jím **Max Theiler** (30. 1. 1899 – 11. 8. 1972), jihoafrický virolog. Ocenění bylo uděleno za objev vakcíny proti žluté zimnici.

Před 33 lety

V roce 1979 je udělena **Nobelova cena za medicínu a fyziologii**. Novým laureátem je **Allan McLeod Cormack** (23. 2. 1924 – 7. 5. 1998), jihoafrický fyzik. Ocenění bylo uděleno za objev počítačové tomografie – CT.

Před 20 lety

V roce 1993 byla udělena **Nobelova cena míru** poslednímu bělošskému prezidentu Jihoafrické republiky. Obdržel ji **Frederik Willem de Klerk** spolu s Nelsonem Mandelou. De Klerk je dosud zřejmě nedocenenou historickou postavou, osobností jistě nikoliv menší než Nikolaj Gorbačov. Bez osobní statečnosti a rozhodnosti F. W. De Klerka by se Jižní Afrika jistě nevyhnula krvavé lázni...

Před 10 lety

V roce 2002 se nositelem **Nobelovy ceny za medicínu a fyziologii** stává **Sydney Brenner** (13. 1. 1927), jihoafrický biolog. Ocenění bylo uděleno za objev genetické regulace vývoje orgánů a programované smrti – apoptózy.

Bělošské obyvatelstvo v JAR čítá v roce 2011 4 565 825 osob. Poměr afrikánsky a anglicky mluvícího obyvatelstva v této etnické skupině je asi 3:2. Celkem je to necelá polovina obyvatelstva ČR. Zamysleme se nad jejich intelektuální produktivitou a pracovitostí. Před 360 lety jejich předkové do země připluli za stěží představitelných obtíží a útrap. Zapustili kořeny. **Vybudování Jihoafrické republiky jako silného ekonomického subjektu (který se navíc vloni stal členem skupiny BRICS), jedinečná úloha v osudech lidstva za 1. a 2. světové války, vznik holismu, založení Společnosti národů, založení OSN, první transplantace lidského srdce v dějinách, tři Nobelovy ceny za medicínu (vakcína proti žluté zimnici, počítačová tomografie, genetická regulace vývoje orgánů a apoptózy) a jedna Nobelova cena míru v posledním půlstoletí**, to je také „bílá tvář černého kontinentu“. To samozřejmě neznamena, že tato bílá tvář nemá i své „černé svědomí“,

plynoucí z projevů rasové nesnášenlivosti, dokonce po určitou dobu i institucionalizované (tzv. apartheid). Končím citátem myšlenky arcibiskupa Desmond Tutu, významného jihoafrického veřejného činitele. Jihoafrická republika je zemí, jejíž lid je vlastně „rainbow nation“ – že má, ob-razně řečeno, duhovou pestrost.

„Smíchej barvy duhy a dostaneš bílou, či lépe řečeno, viditelné světlo...“

Petr Petr
petr@nemcb.cz

(Autor působil jako proděkan pro zahraniční vztahy na ZSF JU)

Foto 1: Prof. Ivan Havlík, Mgr. Hana Kalová a doc. Petr Petr před Klinikou farmakologií na WITs University

Foto 2: Mgr. Havlíková, prof. Havlík, prof. Roy Clark, Mgr. Kalová a doc. Petr v areálu „Cradle of Humankind“ – kolébka lidstva, kterou spravuje WITs University (University of Witwatersrand)

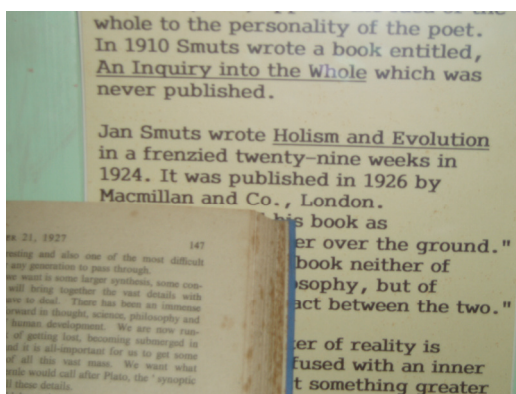

Foto3: Podklady o činnosti generála Jana Christiana Smutse v jeho muzeu v Irene – „nástěnka“

Foto 4: Prof. Moeller a doc. Petr před knihovnou Jana Christiana Smutse, farma Irene, v jeho pracovně, kde pracoval na textu Charty OSN